

Konferencja Naukowa
10 lat Polonijnej Biblioteki Cyfrowej
16-18 listopada 2022

16.11.2022

Gmach Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie

ul. Dobra 56/66, sala 316

Sesja inauguracyjna

11:30-13:30

Prowadzenie: prof. dr hab. Janusz Adamowski (Uniwersytet Warszawski)

Rozpoczęcie obrad i wystąpienia zaproszonych gości

Referat inauguracyjny: Prof. dr hab. Dariusz Kuźmina (Uniwersytet Warszawski) *Początki i rozwój Polonijnej Biblioteki Cyfrowej 2012-2022.*

13:30-14:00 Przerwa kawowa

Sesja I: Dziedzictwo kulturowe Polonii

14:00-16:50

Prowadzenie: prof. dr hab. Robert Kotowski (Uniwersytet Warszawski)

14:00-14:20 prof. dr hab. Anna Kamler (Uniwersytet Warszawski) *Dlaczego warto badać dziedzictwo?*

14:20-14:40 Longina Putka (była konsul w Moskwie) *Organizacje polonijne w Federacji Rosyjskiej - wybrane problemy i wyzwania.*

14:40-15:00 dr Krzysztof Smolana (Uniwersytet Warszawski) *Dziedzictwo Kulturowe polskie w Ameryce Łacińskiej.*

15:00-15:20 dr hab. Anna Krochmal (Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych) *Archiwa Państwowe w procesie cyfryzacji dziedzictwa archiwalnego zagranicą.*

15:20-15:40 Anna Maria Leonhard (Prasa polonijna) *Kurier Ateński, niezależna polska gazeta wydawana w Grecji w latach 1988 do 2010.*

15:40-16:00 Apolinary Klonowski (Kurier Wileński) *Po co Polakom na Litwie gazeta? O roli „Kuriera Wileńskiego” dla mediów polskich na Wschodzie oraz o jego roli w zmieniającym się społeczeństwie Informacyjnym.*

16:00-16:20 Tomasz Wolff (Głos. Gazeta Polaków w Republice Czeskiej) *Jak rozwijać nowoczesne środki przekazu w gazecie o ponad 70-letniej tradycji? Na przykładzie Głosu, gazety Polaków w Republice Czeskiej.*

16:20-16:50 Dyskusja

Sesja II: Media, archiwa, biblioteki

16:50-19:00

Prowadzenie: dr hab. prof. UW Jacek Puchalski (Uniwersytet Warszawski)

16:50-17:10 dr hab. Józef Kloch (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego) *Analiza komunikacji cyfrowej Polskich Misji Katolickich (PMK) Niemiec, Francji i Wielkiej Brytanii. Stan po pandemii COVID-19.*

17:10-17:30 dr Jolanta Ślęzak-Gotkowska (Uniwersytet Rzeszowski) *Archiwum Centrum Polonijnego Uniwersytetu Rzeszowskiego - zasoby, perspektywy rozwoju, digitalizacja.*

17:30-17:50 dr Michał Ceglarek (Narodowy Instytut Fryderyka Chopina *Muzeum Fryderyka Chopina w Warszawie*) *Dorobek kulturowy Polaków na obczyźnie. Archiwum Witolda Małcużyńskiego.*

17:50-18:10 mgr Beata Śliwińska (Archiwum Państwowe w Opolu) *Nieoczywisty potencjał archiwów na przykładzie Archiwum Państwowego w Opolu.*

18:10-18:30 mgr Natalia Charysz (Instytut Literatury) *NowyNapis.eu - prezentacja biblioteki Instytutu Literatury.*

18:30-19:00 Dyskusja

19:00-22:00 Bankiet

Sala Kolumnowa Wydziału Historii UW na terenie Kampusu Głównego, ul. Krakowskie Przedmieście 26/28

17.11.2022

Pałac Kazimierzowski Sala Senatu
Kampus Główny UW, ul. Krakowskie Przedmieście 26/28

Sesja III: Francja

10:00-12:10

Prowadzenie: dr Katarzyna Seroka (Uniwersytet Warszawski)

10:00-10:20 dr Anna Ambrochowicz-Gajownik (badaczka niezależna) *Rola Polaków w życiu społeczno-kulturalnym i ekonomicznym we Francji w okresie międzywojennym.*

10:20-10:40 dr hab. Monika Siama-Salmon (Université de Rennes) *Projekt Pologne-France Héritage a społeczne archiwa polonijne w północnej Francji.*

10:40-11:00 Elisabeth Walle (Bibliothèque nationale de France) *Biblioteka cyfrowa "Francja-Polska": dziś i jutro.*

11:00-11:20 dr Robert Czarnowski (Uniwersytet Warszawski) *Uroczystości patriotyczno-religijne we Francji na łamach tygodnika polonijnego "Voix Catholique" — "Głos Katolicki".*

11:20-11:40 dr Anna Czarnocka (Universität Bonn, Towarzystwo Historyczno- Literackie) *Biblioteka Polska w Paryżu) Komunikat na temat opracowywania zbiorów malarstwa, grafiki, rysunku, miniatur i rzeźby w bazie*

danych COLLECTIO (PAUart).

11:40-12:10 Dyskusja

12:10-13:00 Obiad

Sesja IV: Ameryka Północna

13:00-15:30

Prowadzenie: dr Zdzisław Dobrowolski (Uniwersytet Warszawski)

13:00-13:20 prof. dr hab. Anna Reczyńska (Uniwersytet Jagielloński) *Tradycyjne i nowe źródła do dziejów polskiej grupy etnicznej w Kanadzie pod koniec XX wieku.*

13:20-13:40 dr hab., prof. PK Krzysztof Wasilewski (Politechnika Koszalińska) *Prasa polonijna w Chronicling America i innych projektach digitalizacji prasy etnicznej w USA.*

13:40-14:00 dr Daniel Kiper (Katolicki Uniwersytet Lubelski) *Rola prasy polonijnej w relacjach polsko-litewskich w Stanach Zjednoczonych na przełomie XIX i XX wieku.*

14:00-14:20 dr Barbara Leja (Uniwersytet Śląski) *Polonijne radio w Stanach Zjednoczonych w świetle tamtejszych dokumentów archiwalnych.*

14:20-14:40 mgr Barbara Krupa (Stanford University) *Archiwum Zygmunta Haupta w Kolekcji Zbiorów Specjalnych na Uniwersytecie Stanforda w Kalifornii - wybrane aspekty.*

14:40-15:00 red. Renata Jujka (Centrala Polskich Szkół Dostosowujących w Ameryce), *Rola „Asystenta” w procesie nauczania i propagowania języka polskiego w szkołach polonijnych zrzeszonych w CPSD na wschodnim wybrzeżu USA.*

15:00-15:20 dr Roman Nir (emerytowany dyrektor Centralnego Archiwum Polonii w Orchard Lake USA) *Zbiory polonijne w kolekcji ks. Romana Nira, jako materiał do cyfryzacji.*

15:20-15:50 Dyskusja

18.11.2022

Pałac Kazimierzowski Sala Senatu

Kampus Główny UW ul. Krakowskie Przedmieście 26/28

Sesja V: Z różnych stron świata cz. I

9:00-11:30

Prowadzenie: dr hab., prof. UW Anna Kamler (Uniwersytet Warszawski)

9:00-09:20 dr hab. Roman Baron (Instytut Historii Czeskiej Akademii Nauk w Pradze) *Stan badań nad dziejami praskiej Polonii i Polaków w Pradze.*

09:20-09:40 dr Katarzyna Stukus-Hanik (Podkarpacki Urząd Wojewódzki) *Rola prasy, telewizji i radia w propagowaniu polskiej kultury w Wilnie w latach 1991-2004.*

09:40-10:00 dr Anna Wiśniewska-Grabarczyk (Uniwersytet Łódzki) *„Informator Polski” — 30 lat polskiego głosu w Królestwie Danii.*

10:00-10:20 inż. Piotr Fałat (Uniwersytet Warszawski) *Obraz życia polskich żołnierzy Samodzielnej Brygady Strzelców Karpackich na podstawie „Gazetki Obozowej”.*

10:20-10:40 mgr Istvan Miklós Balazs (Polski Instytut Badawczy i Muzeum) *Materiały polskich uchodźców wojskowych na Węgrzech z lat 1939-1944.*

10:40-11:00 mgr Monika Janusz-Lorkowska (Uniwersytet Warszawski) *Liczne polonika w Austrii.*

Komunikat z kwerendy wstępnej jako głos w dyskusji o możliwych kierunkach w poszerzaniu zasobów PBC.

11:00-11:30 Dyskusja

Sesja VI: Z różnych stron świata cz. II

11:30-14:00

Prowadzenie: dr hab. Agnieszka Chamera-Nowak (Uniwersytet Warszawski)

11:30-11:50 prof. dr hab. Maria Filina (Państwowy Uniwersytet im. Iv. Javakhishvili w Tbilisi) *Polskie zbiory w Gruzji.*

11:50-12:10 dr hab. prof. UŚ Damian Guzek (Uniwersytet Śląski) *Polskie ślady w zbiorach kamedułów z Eremitów św. Jerzego nad Jeziorem Garda we Włoszech.*

12:10-12:30 mgr Renata Lesiakowska (Instytut Pamięci Narodowej) *Afrykańskie inicjatywy ewangelików Królestwa Polskiego drugiej połowy XIX wieku. Stacja misyjna „Polonia”, wyprawa Stefana Szolc-Rogozińskiego.*

12:30-12:50 dr Katarzyna Seroka (Uniwersytet Warszawski) *Polonijna działalność wydawnicza w Indiach w okresie II wojny światowej.*

12:50-13:10 mgr Anita Zawisza (Uniwersytet Warszawski) Rola „Kuriera Ateńskiego” w zachowywaniu tożsamości kulturowej polonii w Grecji po 1989 roku. Wybrane przykłady.

13:10-13:30 Dyskusja

13:30-14:30 Obiad

Sesja VII: Ameryka Południowa I

14:30-16:40

Prowadzenie: dr Krzysztof Smolana (Uniwersytet Warszawski)

14:30-14:50 dr Dorota Pietrzakiewicz (Uniwersytet Warszawski) *Santa Rosa - przybrana ojczyzna.*

14:50-15:10 mgr Robert Brzóska (Uniwersytet Warszawski) *Katyń w prasie Polonii brazylijskiej.*

15:10-15:30 Alessandra Kempinski (POLONIA Sociedade Beneficente do Rio de Janeiro) *Historia i współczesność Towarzystwa Dobroczynnego Polonia w Rio de Janeiro.*

15:30-15:50 dr Elżbieta Nowosielska (Polska Akademia Nauk) *Informacje o prasie emigracyjnej w „Gazecie Polskiej w Brazylii” i „Polaku w Brazylii” (do 1918 r.).*

15:50-16:10 dr Zdzisław Dobrowolski (Uniwersytet Warszawski) *„Kronika Ludu” jako źródło informacji o polonijnym ruchu wydawniczym w Brazylii.*

16:10-16:40 Dyskusja

16:40-17:10 Przerwa kawowa

Sesja VIII: Ameryka Południowa II

17:10-19:20

Prowadzenie: prof. dr hab. Dariusz Kuźmina (Uniwersytet Warszawski)

17:10-17:30 mgr Krzysztof Ziomek (Biblioteka Naukowa PAU i PAN w Krakowie) *Funkcja organizacyjna prasy polonijnej w Brazylii 1892-1920.*

17:30-17:50 mgr Katarzyna Jarzyńska, mgr Renata Rokicka (Uniwersytet Warszawski) „Wiarę krzewić w sercach rodaków będzie obowiązkiem naszym”. Rola i znaczenie „Gazety Polskiej w Brazylii” dla Polonii brazylijskiej w latach 1893-1914.

17:50-18:10 dr Izabela Stąpor (Uniwersytet Warszawski) Rola repozytoriów cyfrowych w badaniach filologicznych (na przykładzie słownictwa polonijnego w Brazylii).

18:10-18:30 mgr Zuzanna Przybysz (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu) Charakterystyka słowotwórstwa polszczyzny Polonii brazylijskiej na materiale językowym z tygodnika „Lud” z lat 80. XX wieku.

18:30-18:50 mgr Alicja Goczyła Ferreira (Universidade Federal do Parana / Universidade Federal de Santa Catarina) „My polscy Brazylijanie: z polską mową przy ognisku rodzinnym” — o ideologiach językowych w brazylijskiej prasie polskojęzycznej.

18:50-19:20 Dyskusja

19:20-19:40 Podsumowanie konferencji i zamknięcie obrad.

Księga abstraktów

dr Anna Ambrochowicz-Gajownik

Badaczka niezależna

Rola Polaków w życiu społeczno-kulturalnym i ekonomicznym we Francji w okresie międzywojennym

Celem wystąpienia jest przedstawienie roli, jaką pełnili Polacy w życiu społeczno-kulturalnym i ekonomicznym we Francji doby okresu międzywojennego. Na ziemi francuskiej tworzyli zwartą strukturę nie tylko zawodową, ale także społeczno-kulturalną. Największe skupiska Polonii tworzyły się w departamentach północno-wschodnich oraz na południu Francji, głównie z powodu licznie zatrudnianych tam górników. Mniejsze grupy obejmowały pracowników zatrudnianych w różnego rodzaju gałęziach przemysłu. Gros Polaków we Francji utrzymywało kontakt z krajem za pośrednictwem tworzonych organizacji społecznych, a w wymiarze kulturowo - oświatowym dzięki bibliotekom i szkołom, które powstawały w odpowiedzi na sygnały płynące od emigrantów. Ponadto Polacy zasilali gospodarczo nie tylko państwo francuskie, ale także polskie. Co więcej ich egzystencja miała także wpływ na obustronne relacje polsko-francuskie. Posługuję się metodą dedukcyjną oraz krytyczną analizą źródeł i opracowań przechowywanych w archiwach i bibliotekach. Analizując zagadnienie należy stwierdzić, iż ponad półmilionowa Polonia we Francji odegrała niebagatelną rolę w kształtowaniu stosunków polsko-francuskich na każdym szczeblu, a także próbując zainspirować własną kulturą Francuzów.

mgr István Miklós Balázs

PolSKI Instytut Badawczy i Muzeum (Budapeszt)

Materiały polskich uchodźców wojskowych na Węgrzech z lat 1939-1944

W referacie chciałbym przedstawić materiały, pod względem digitalizacji zbioru dokumentacyjnego z lat 1939-1944, które znajdowały się ostatnio w posiadaniu naszego instytutu badawczego. Jako autor lub właściciel zidentyfikowaliśmy czterech polskich żołnierzy przebywających na Węgrzech, jako uchodźców podczas II wojny światowej. Wśród nich najbogatsza jest korespondencja Michała Winiarskiego, świadcząca o jego kontaktach z rodziną, która pozostała w Polsce. Materiał składa się również z pamiętników i wycinków z gazet, dający wyjątkowy wgląd w kanały komunikacji działających na Węgrzech obozów dla internowanych.

Szczególnie interesujące są zmiany, jakie zaszły na tym obszarze wraz z niemiecką okupacją Węgier: z tego okresu pochodzą najciekawsze dokumenty zbioru. Równoległe z pracami konserwatorskimi rozpoczęliśmy również digitalizację tych pamiątek wojennych. Wśród wyzwań cyfryzacji jest przede wszystkim wielopoziomowe grupowanie materiałów, to znaczy kategoryzacja według autora, daty i typu.

dr hab. Roman Baron

Instytut Historii Czeskiej Akademii Nauk w Pradze

Stan badań nad dziejami praskiej Polonii i Polaków w Pradze

Celem wystąpienia będzie przedstawienie zarysu obecnego stanu badań nad dziejami praskiej Polonii w XIX i XX wieku, jak również wybranych zagadnień dotyczących związków Polski i Polaków z czeska Praga czy szerzej z ziemiami czeskimi.

mgr Robert Brzóška

Uniwersytet Warszawski

Katyń w prasie Polonii brazylijskiej

Przedmiotem referatu będzie przekaz o Zbrodni Katyńskiej w prasie Polonii brazylijskiej. Składają się na nią wydawnictwa polonijne oraz te skierowane do Polonii brazylijskiej, a wytworzone przez przedstawicielstwa dyplomatyczne państwa polskiego. Analiza obejmuje lata 1943-2017, a materiał badawczy stanowi wykaz 32 tytułów czasopism wydawanych dla Polonii brazylijskiej. Wyszukanie tekstów nt. Zbrodni Katyńskiej wymagało kwerendy, podczas której przeszukano ok. 2600 numerów pism spośród 32 tytułów czasopism w badanym okresie, łącznie były to 74 roczniki pism. Efektem był wykaz publikacji obejmujący 170 pozycji zamieszczonych na łamach 5 tytułów. Autor starał się znaleźć odpowiedź na pytanie czy i jak w badanym okresie Polonia brazylijska była informowana nt. Katynia? Analiza publikacji pozwoliła określić okresy największego zainteresowania mediów badanym tematem. Raport kończy próba ustalenia przyczyn rzeczywistej jakości przekazu.

dr Michał Ceglarek

Narodowy Instytut Fryderyka Chopina

Muzeum Fryderyka Chopina w Warszawie

Dorobek kulturowy Polaków na obczyźnie. Archiwum Witolda Małcużyńskiego

Celem referatu jest prezentacja zasobu sprowadzonego do Polski w lutym 2022 r. bogatego archiwum Witolda Małcużyńskiego - wybitnego pianisty, wirtuoza, a także emigranta, który od 1939 r. aż do śmierci (1977) przebywał poza Polską. Poszczególne zespoły archiwalne ukazują jego życie na emigracji (Europa, Ameryka Południowa, Stany Zjednoczone). Spektakularna kariera polskiego pianisty była także dobrą sposobnością do promowania polskiego dziedzictwa kulturowego w świecie. Mimo iż Małcużyński został obywatelem Argentyny, a po II wojnie światowej zamieszkał na stałe w Szwajcarii, nigdy nie przestał interesować się sprawami Polski. Najlepszym tego przykładem jest ogromne zaangażowanie w rewindykację skarbów wawelskich i rękopisów Chopina, które na początku II wojny światowej zostały wywiezione do Kanady. Nie do przecenienia jest także jego pomoc materialna dla Instytutu Literackiego w Paryżu. Referat wpisuje się w kontekst badań nad dorobkiem kulturowym Polaków na obczyźnie oraz podejmuje zagadnienia szczególnej troski nad zachowaniem dziedzictwa piśmienniczego, jego opracowania oraz wykorzystania do dalszych, pogłębianych badań.

mgr Natalia Charysz
Instytut Literatury

NowyNapis.eu - prezentacja biblioteki Instytutu Literatury

Powstał 13 czerwca 2019 roku portal Instytutu Literatury nowynapis.eu od początku swojej działalności publikuje tygodnik, ale także posiada internetową encyklopedię. Można w niej znaleźć biogramy pisarzy, utwory literackie, krytyczno-literackie, materiały multimedialne, książki w formacie pdf. Działalność portalu ma na celu nie tylko archiwizowanie współczesnych badań nad literaturą, ale przede wszystkim udostępnianie swoich zasobów w celu edukacyjnym. Z dnia na dzień powiększające się zasoby portalowej Czytelni stanowią pomoc dla uczniów, studentów, nauczycieli i wykładowców akademickich. Chciałabym zaprezentować szanownemu gronu uczestników konferencji portal, jego zasoby, możliwości, a także siostrzane portale Instytutu, w tym działający od marca br. portal ukraińskojęzyczny posestry.eu. Uważam, że materiały zebrane i wydane przez Instytut (teksty na portalu, „Kwartalnik Nowy Napis”, książki, nagrania) mogłyby zasilić zasoby PBC.

dr Anna Czarnocka

Universität Bonn, Towarzystwo Historyczno-Literackie i Biblioteka Polska w Paryżu

Opracowanie zbiorów malarstwa, grafiki, rysunku, miniatur i rzeźby w bazie danych COLLECTIO (PAUart)

Emigracyjne kolekcje sztuki stanowiące własność Association Bibliothèque Polonaise de Paris, tzn. Polskiej Akademii Umiejętności oraz Towarzystwa Historyczno-Literackiego, a mieszczące się w Bibliotece Polskiej w Paryżu, są bardzo bogate i jeszcze mało znane. Obejmują one działy malarstwa, rysunku, grafiki, rzeźby, plakatu, fotografii, numizmatyki oraz rzemiosła artystycznego i pamiątek. Prawie wszystkie obiekty są darami emigrantów. Kolekcje te nabrały znaczenia po II wojnie światowej. Wcześniej, z wyjątkiem bogatej kolekcji grafiki, pełniły one skromną rolę uzupełniając dział archiwum oraz biblioteki. W 2014 r. w ramach Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki rozpoczął się projekt w celu Opracowania naukowego zbiorów rzeźby, malarstwa, rysunku, miniatur i grafiki THL/BPP, w oparciu o prace inwentaryzacyjne i w połączeniu z wydaniem katalogów najciekawszych materiałów. Opracowywanie obiektów związane jest z badaniami archiwalnymi w BPP oraz w muzeach i instytucjach francuskich. Inwentarze bądź zaginęły w okresie okupacji bądź istnieją, jako inwentarze niekompletne, zazwyczaj z minimalną informacją na temat darowanych obiektów. Naszym celem jest digitalizacja prac, pozyskanie jak najbardziej szczegółowych informacji na ich temat oraz wprowadzenie danych do bazy COLLECTIO (PAUart) dostępnej dla wszystkich użytkowników.

Komunikat zawiera informacje o bazie danych COLLECTIO i opracowywaniu zbiorów sztuki przechowywanych w Bibliotece Polskiej w Paryżu - przedstawienie problemów (kwerendy dotyczące pochodzenia, autorstwa itp.) oraz trudności w zdobywaniu informacji, a także metody postępowania w przypadku odszukiwania autorów dzieł.

dr Robert Czarnowski
Uniwersytet Warszawski

Uroczystości patriotyczno-religijne we Francji na łamach tygodnika polonijnego „Voix Catholique - Głos Katolicki”

Celem wystąpienia jest prezentacja najważniejszych uroczystości patriotyczno-religijnych, które zostały utrwalone na łamach tygodnika polonijnego „Voix Catholique - Głos Katolicki” w kontekście funkcjonowania diaspory polskiej we Francji. Są to m.in. 11 listopada - rocznica odzyskania przez Polskę niepodległości czy

Święto Konstytucji 3 Maja połączone z uroczystością NMP Królowej Polski. Z uwagi na cykliczność tych wydarzeń zostaną one ukazane w kontekście historycznym i geograficznym związanym z danym regionem Francji. Nie mniej godne zainteresowania będą także wydarzenia ogólnopolskie, które miały swoje reperkusje w środowiskach polonijnych np. Millennium chrztu Polski. Zastosowanych zostanie kilka metod badawczych: indukcyjna, dedukcyjna, filologiczna (leksykalna), statystyczna, geograficzna (kartograficzna).

dr Zdzisław Dobrowolski
Polonijna Biblioteka Cyfrowa

Kronika „Ludu”, jako źródło informacji o polonijnym ruchu wydawniczym w Brazylii

Kronika „Ludu” jest jednym z niewielu świadectw codziennej pracy redakcyjnej polonijnych periodyków w Brazylii. Opisuje okoliczności powstania tygodnika „Lud”, oczekiwania Księża Misjonarzy, inspirującą rolę konsula Kazimierza Głuchowskiego, źródła finansowania, organizację pracy i liczbę prenumeratorów. Kronika, prowadzona w latach 1929-1962, daje wgląd w kuchnię redakcyjną. Wydawany w Kurytybie tygodnik „Lud” był najbardziej długowiecznym, wychodzącym w latach 1920-1992, polskim tytułem prasowym w Brazylii. Czy Kronika „Ludu” skrywa tajemnice tej długowieczności i czy daje podstawy do postawienia tez bardziej ogólnych? Na ile symptomatyczne były okoliczności powstania „Ludu” i jego godnej podziwu kontynuacji dla polonijnego ruchu wydawniczego w Brazylii? Moje wystąpienie będzie próbą odpowiedzi na te pytania.

inż. Piotr Fałat
Uniwersytet Warszawski

Obraz życia polskich żołnierzy Samodzielnej Brygady Strzelców Karpackich na podstawie „Gazetki Obozowej”

Brygada Strzelców Karpackich w Syrii zorganizowana została 2 kwietnia 1940 r. rozkazem Naczelnego Wodza gen. Władysława Sikorskiego. W październiku 1940 r. Brygada przeszła do Egiptu i zreorganizowana, otrzymała nazwę Samodzielnej Brygady Strzelców Karpackich. Wydzielono z SBSK Ośrodek Zapasowy liczący 800 żołnierzy. Podejmowano w nim akcje informacyjne i kulturalne, a jedną z nich było wydawanie „Gazetki Obozowej”, której 1. numer ukazał się w 1940 r., a ostatnie znane numery pochodzą z 1941 r. Celem opracowania jest odtworzenie obrazu życia żołnierzy w Mandacie Palestyny na podstawie analizy treści dostępnych w PBC numerów czasopisma. Wskazano zakres informacji, jakie docierały ze świata zewnętrznego. Szczególną uwagę poświęcono badaniom reklam z periodyku, które umożliwiły wskazanie potrzeb żołnierzy. Opracowanie uzupełnia lukę badawczą z zakresu badań nad Polskimi Siłami Zbrojnymi na Zachodzie i otwiera pole do dalszej dyskusji i analiz.

prof. dr hab. Maria Filina
Państwowy Uniwersytet im. Iv. Javakhishvili w Tbilisi

Polskie zbiory w Gruzji

Polskie biblioteki w Gruzji są wystarczająco bogate, ale nie były kompilowane systematycznie, a każda ma swoją historię. Początkiem są skromne księgozbiory zesłańców politycznych z lat 1830-1840, którzy tworzyli tzw. grupę „polskich poetów kaukaskich”. Wygnańcy doświadczyli braku literatury i ze wszystkich sił starali się tworzyć własne biblioteki. Korespondowali oni prawie ze wszystkimi wydawcami na ziemiach wschodnich. Biblioteka Publiczna (obecnie Narodowa Parlamentarna) w Tbilisi została założona w 1846 r. przez namiestnika na Kaukazie, księcia M. Woroncowa. Jego przełożonym był wówczas hrabia Wojciech Potocki. Jest on jednym z założycieli głównej biblioteki gruzińskiej. Książka numer 1 w niej jest prezentem od

Potockiego. W dziale cimeliów znajduje się album księżniczki Ekateriny Czawczawadze, siostry Niny Czawczawadze-Gribojedowej. Album zawiera dwa wiersze autorstwa Potockiego. Polskie zbiory Biblioteki są bardzo znaczące. Zostały one skompilowane z książek i czasopism przekazanych przez Polaków na wygnaniu i polskich organizacji w Gruzji, w szczególności setki książek trafiły do biblioteki z Domu Polskiego, który funkcjonował na początku XX wieku. Polskie księgozbiory znajdują się w Państwowym Uniwersytecie w Kutaisi oraz w biblioteczce Związku Kulturalno-Oświatowego Polaków w Gruzji „Polonia”. Są to cimelia sięgające XVIII wieku, wydania dzieł A. Mickiewicza za jego życia, wielotomowa historia Polski, a także publikacje późniejsze.

mgr Alicja Goczyła Ferreira

Universidade Federal do Paraná / Universidade Federal de Santa Catarina

„My polscy Brazylijanie; z polską mową przy ognisku rodzinnym” - o ideologiach językowych w brazylijskiej prasie polskojęzycznej

Prasa obcojęzyczna wydawana w Brazylii w 2. poł. XIX i 1. poł. XX wieku jest uznawana za jedną z głównych instytucji odpowiedzialnych za spójność społeczności imigracyjnych w tym kraju. Wśród licznych tytułów wydawanych w języku niemieckim, włoskim, japońskim czy ukraińskim poczesne miejsce zajmowała również prasa polskojęzyczna (od 1892 r.). Celem niniejszego referatu jest analiza ideologii językowych obecnych w polskojęzycznych periodykach, szczególnie po 1918 r., kiedy to powstał projekt nacjonalizacji szkolnictwa w stanie Paraná. Bazę korpusową badania stanowią czasopisma udostępnione już w ramach PBC (Lud i Gazeta Polska w Brazylii), jak również periodyki niedostępne poza zbiorami fizycznymi, takie jak Pobudka i Świt. Na przykładach wycinków tekstów zostaną ukazane ideologie dotyczące m.in. roli języka polskiego w kształtowaniu tożsamości imigrantów, ich pozycji w nowej ojczyźnie oraz polskiej normy językowej w Brazylii.

dr hab. prof. Damian Guzek

Uniwersytet Śląski w Katowicach

Polskie ślady w zbiorach kamedułów z Eremita św. Jerzego nad Jeziorem Garda we Włoszech

Troska o podtrzymanie polskich śladów w Eremita św. Jerzego stanowi istotny obszar działalności tamtejszych kamedułów. Tak ujęta teza jest rezultatem badań terenowych autora przeprowadzanych w zamkniętej przestrzeni Eremita św. Jerzego.

Na podstawie obserwacji uczestniczącej oraz wywiadów pogłębionych przeprowadzonych z mnichami kamedulskimi z omawianego Eremita autor dokonuje pogłębionego opisu polskich śladów związanych z dawnym i współczesnym piśmiennictwem, oraz dziełami kultury polskiej. Autor przeprowadza analizę, w której wskazuje na sprawczość kamedułów w dwóch odrębnych obszarach związanych z podtrzymaniem polskiej kultury. Pierwszy dotyczy kolekcjonowania dawnych dzieł piśmiennictwa i sztuki, służących kultywowaniu dziedzictwa polskiego na terenie Lombardii. Drugi wiąże się z fundacją i kopiowaniem zbiorów poświęconych Biblii oraz nowszych prac związanych z historią Żydów polskich. Całość wskazuje na zróżnicowaną działalność mnichów kamedulskich, jako kustoszy pamięci polskiej we Włoszech.

red. Renata Jujka

Centrala Polskich Szkół Doksztalających w Ameryce

Rola kwartalnika „Asystent. Pismo nauczyciela polonijnego” w procesie nauczania i propagowania języka polskiego w szkołach polonijnych zrzeszonych w Centrali Polskich Szkół Doksztalających na Wschodnim Wybrzeżu USA

Rozproszona po całym świecie Polonia tworzy swoiste enklawy. Każdy ośrodek działający w innym kraju żyje własnym życiem, jednak misja, która przed nim stoi jest tożsama - pielęgnowanie polskości i dbanie o

edukację przyszłych pokoleń. Ta szczególnie ważna misja jest celem działalności Centrali Polskich Szkół Doksztalających na Wschodnim Wybrzeżu USA - organizacji zrzeszającej ponad dziesięcioletnią społeczność polonijną. W wymiarze emigracyjnym to system łączący 73 szkoły polonijne, które skupiają ok. 10 000 uczniów i 900 nauczycieli.

Od lat Centrala Polskich Szkół Doksztalających realizuje ważne cele w zakresie współpracy polonijnych szkół z ośrodkami naukowymi, znawcami nauki, kultury i sztuki z Polski. Organizuje warsztaty, szkolenia, integrujące imprezy kulturalno-naukowe. Działa wspólnie ze szkołami amerykańskimi, w których prowadzony jest Dual Language Program (klasy dwujęzyczne z językiem polskim). Poszerzając swoją ofertę, Zarząd CPSD w 2016 roku założył czasopismo „Asystent. Pismo nauczyciela polonijnego”. Idea zrodziła się z przeświadczenia, że praca nauczyciela szkół polonijnych wymaga wsparcia i szczególnych działań integracyjnych, łączących doświadczenia i nabyte umiejętności pedagogiczne. W warunkach emigracyjnych jest bardzo ważne, aby tworzyć płaszczyznę współpracy, wymiany poglądów i miejsce prowadzenia dialogu w zakresie: informacja - wydarzenia - edukacja. Sześcioletni okres pracy całego zespołu zaowocował powstaniem zbioru artykułów metodycznych z zakresu nauczania języka polskiego, jako drugiego (ponad 25 artykułów), scenariuszy lekcji historii, geografii, języka polskiego (ponad 40 konspektów). Szczególnie cenne są teksty literackie: opowiadania, wiersze i felietony (ponad 30 tekstów) pisane przez znanych współczesnych pisarzy dla dzieci i młodzieży. Dział dotyczący bieżących „doniesień z kraju” to zbiór artykułów prezentujących sylwetki najwybitniejszych Polaków (15 artykułów) oraz poświęconych ważnym wydarzeniom ze świata kultury, sztuki i historii (ok. 20 artykułów). Kwartalnik jest też swoistą dokumentacją życia Centrali Polskich Szkół Doksztalających, a także zapisem historii i osiągnięć szkolnictwa polonijnego wschodniego wybrzeża.

dr hab. Anna Kamler
Uniwersytet Warszawski

Dlaczego warto badać dziedzictwo?

Z czym współczesnemu człowiekowi kojarzy się dziedzictwo? Czy tylko z przeszłością, czy ze nienawidzoną powszechnie, zwłaszcza przez młodsze pokolenia, historią? Czy robimy coś, aby tę opinię zweryfikować? Do informowania o przeszłości używamy dzisiaj innego niż kiedyś języka, a także innych, bardziej dostosowanych do współczesnych wyzwań, narzędzi. Wielkie znaczenie przywiązujemy obecnie do digitalizacji dziedzictwa. Przykładem takich nowoczesnych działań jest Polonijna Biblioteka Cyfrowa, której 10-lecie właśnie obchodzimy.

Alessandra Kępiński
Towarzystwo Dobroczynne Polonia w Rio de Janeiro.

Historia i Współczesność Towarzystwa Dobroczynnego Polonia w Rio de Janeiro

Emigracja w drugiej połowie XIX wieku, która dostarczała południowym stanom Brazylii polskich osadników, pozostawiała także w stolicy kraju niemałą liczbę Polaków, którym należało pomóc - znaleźć środki do życia, udzielić pomocy materialnej, ułatwić znalezienie pracy. Przedmiotem wystąpienia będzie działalność organizacji polonijnych w Rio de Janeiro od założenie pierwszej z nich pod nazwą "Zgoda" (29 listopada 1890 r.). Z czasem powstawały kolejne stowarzyszenia pomocowe, kulturalne i społeczne (1910 r. Towarzystwo Samopomocy i Współpracy). Omówiona zostanie zmiana sytuacji na skutek I wojny światowej i odzyskania przez Polskę niepodległości (Towarzystwo Samopomocy i Współpracy przekształciło się w 1918 r. w Towarzystwo Polskie). Przedstawiony zostanie wpływ na sytuację nowej fali emigracji w okresie II wojny światowej, założenie Koła Polek, współpraca z Czerwonym Krzyżem oraz pomoc polskim żołnierzom. Kolejny etap przy- padł na lata pięćdziesiąte XX wieku. Miało wtedy miejsce wynajęcie kościoła i organizacja polskiego duszpasterstwa. Organizacje polonijne szczególną wagę przykładają do zachowania polskiej

tożsamości, organizowano obchody świąt narodowych i współpracowano ze Stowarzyszeniem Polskich Kombatantów. Połączenie Towarzystwa Polskiego z Kołem Polek zaowocowało powstaniem Towarzystwa Dobroczytnego Polonia w Rio de Janeiro, które prowadzi działalność dobroczynną, społeczną i kulturalną do dni dzisiejszych. Omówione zostanie też przygotowanie i wydanie książki, która ukazała się z okazji 130 rocznicy powstania stowarzyszenia.

dr Daniel Kiper

Katolicki Uniwersytet Lubelski

Rola prasy polonijnej w relacjach polsko-litewskich w Stanach Zjednoczonych na przełomie XIX i XX wieku

Celem wystąpienia będzie pokazanie problemu kształtowania relacji między Polakami a Litwinami w Stanach Zjednoczonych na przełomie XIX i XX wieku. Główną oś wywodu stanowić będzie prezentacja tych relacji w świetle zawartości tematycznej polsko-amerykańskiej prasy, na wybranych przykładach. Uwzględnione zostaną przede wszystkim religijne oraz narodowe konteksty oddziaływania na siebie obu diaspor, prowadzące do wzajemnych zbliżeń i konfliktów.

dr hab. Józef Kloch

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

Analiza komunikacji cyfrowej Polskich Misji Katolickich (PMK) Niemiec, Francji i Wielkiej Brytanii. Stan po pandemii COVID-19

Cel: analiza stanu komunikacji cyfrowej trzech największych polskich misji katolickich w Europie, tj. w Niemczech, Francji i Wielkiej Brytanii z Polonią zamieszkującą te kraje: 1) w kontekście komunikacji wewnątrz danej misji oraz 2) pod kątem możliwości tworzenia zasobów cyfrowych przez Polskie Misje Katolickie (PMK), a co za tym idzie uzupełniania Polskiej Biblioteki Cyfrowej (PBC). Metody: badania ankietowe internetowe (CAWI)/ analiza wyników badania/ syntetyczne przedstawienie najważniejszych wyników. Wnioski z badań posłużą zarówno Polskiej Bibliotece Cyfrowej, jak i zarządzającym trzema największymi misjami katolickimi w Europie.

mgr Apolinary Klonowski (Klonovski)

Redakcja „Kurier Wileńskiego”

Po co Polakom na Litwie gazeta? O roli „Kurier Wileńskiego” dla mediów polskich na Wschodzie oraz o jego roli w zmieniającym się społeczeństwie informacyjnym

Referat redakcji jedyne polskiego dziennika wydawanego poza Polską, „Kurier Wileńskiego”, będzie dotyczył jego historii, relacji ze społecznością oraz fenomenu koncentratora inicjatyw społecznych. Szczególny nacisk kładziony będzie na rolę papierowego wydania i możliwości wynikające z agregacji i cyfryzacji archiwum redakcji. Omówione będzie miejsce gazety w gospodarce rynkowej w kontekście mniejszości narodowej oraz siła polityczna takiej gazety. Poruszony będzie też temat różnorodnej i żywej społeczności Polaków na Litwie, zderzenie stereotypowego oraz realnego obrazu Polaka na Litwie, a także wynikające zeń możliwości i zagrożenia. Treść referatu będzie oparta na doświadczeniach redakcji „Kurier Wileńskiego” z uwzględnieniem zmieniających się oczekiwań wobec mediów w nowoczesnym świecie informacyjnym. Nie będzie miała ona charakteru stricte naukowego.

dr hab. Anna Krochmal

Naczelną Dyrekcją Archiwów Państwowych

Archiwa Państwowe w procesie cyfryzacji dziedzictwa archiwalnego zagranicą

Archiwa Państwowe od ponad 20 lat realizują wieloletni program wsparcia instytucji polskich poza Krajem. Obecnie współpraca jest prowadzona z ponad 25 ośrodkami emigracyjnymi, mającymi swoje siedziby w 7 państwach, położonych na 4 kontynentach: w Europie, Ameryce Północnej i Południowej oraz Australii. Celem wystąpienia jest podsumowanie prac obejmujących m.in. digitalizację najważniejszych zbiorów źródłowych do historii państwa i narodu polskiego, zgromadzonych poza krajem, jak też wskazanie potencjału badawczego archiwów na emigracji.

W latach 2006-2020 pracownicy sieci Archiwów Państwowych w trakcie ponad 300 wyjazdów opracowali i przygotowali do cyfryzacji ponad 1000 kolekcji archiwalnych, w tym unikalne zbiory fotografii i map. W kolejnym etapie prac wykonano kilkaset tysięcy skanów, a konserwacji poddano ponad 30 tysięcy dokumentów. We współpracy z ośrodkami emigracyjnymi opublikowano 11 książek, głównie przewodników po zbiorach archiwalnych za granicą.

mgr Barbara Krupa

Stanford University

Archiwum Zygmunta Haupta w Kolekcji Zbiorów Specjalnych na Uniwersytecie Stanforda w Kalifornii - wybrane aspekty

Celem referatu jest przedstawienie wieloaspektowej publicystyki polskiego pisarza emigracyjnego, wieloletniego pracownika sekcji polskiej „Głosu Ameryki” - Zygmunta Haupta (1907-1975) na tle sytuacji politycznej i relacji Europy Wschodniej i Stanów Zjednoczonych w okresie Zimnej Wojny. W referacie stawiam hipotezę, że - wbrew opinii niektórych badaczy - współpraca Haupta z radiem „Głos Ameryki” nie była tylko czystą działalnością zarobkową, pozbawioną literackiej wartości. Moim zamiarem jest podkreślenie, że nie tylko publikowane teksty pisarza, lecz także skrypty audycji wyraźnie świadczą o tym, że przyświecała mu idea promocji polskiej i amerykańskiej literatury, kultury i nauki. Podstawę źródłową referatu stanowi oryginalny, dotąd nieopisany materiał archiwalny.

prof. dr hab. Dariusz Kuźmina

Uniwersytet Warszawski

Początki i rozwój Polonijnej Biblioteki Cyfrowej 2012-2022

Referat dotyczy genezy, powstania i rozwoju Polonijnej Biblioteki Cyfrowej. PBC powstała w 2012 r. w ramach projektu „Współpraca z Polonią i Polakami za granicą” Ministerstwa Spraw Zagranicznych. Od 10 lat PBC z powodzeniem realizuje cel, jakim jest zabezpieczenie oraz udostępnianie zbiorów tych organizacji Polonii na świecie, które nie dysponują środkami na digitalizację poloników oraz ich prezentację w Internecie. Dzięki współpracy z wieloma instytucjami polonijnymi na świecie, w zbiorach PBC znajdują się niezwykle wartościowe dla historii i nauki polskiej archiwalia, książki, fotografie oraz czasopisma. PBC jest instytucją unikatową. Zespół PBC współpracuje z ponad dwudziestoma organizacjami polonijnymi na czterech kontynentach. Działalność Biblioteki ma charakter uniwersalny, a w stosunku do największych ośrodków digitalizujących i udostępniających polskie dziedzictwo kulturowe stanowi istotne uzupełnienie. PBC oferuje bowiem obiekty niedostępne w innych repozytoriach, a stanowiące często ogromnej wagi źródło historyczne dokumentujące losy Polaków poza krajem od XIX w. do czasów współczesnych. Materiały pozyskiwane są w trakcie kwerend prowadzonych w różnych zakątkach globu, ze szczególnym uwzględnieniem dużych skupisk Polonii. Obecnie zbiory liczą przeszło 20.000 jednostek, z których korzysta miesięcznie średnio ok. 12 500 czytelników.

dr Barbara Leja
Uniwersytet Śląski

Polonijne radio w Stanach Zjednoczonych w świetle tamtejszych dokumentów archiwalnych

Podjęte badania były próbą odpowiedzi na pytanie o specyficzność polonijnej radiofonii, udokumentowania dokonań twórców radiowych, roli, jaką spełniali nie tylko w codziennym życiu polskiej diaspory, ale też dla utrzymania jej tożsamości narodowej. Z uwagi na trudności z dostępem do materiałów, zasadniczą metodą badawczą była metoda *orał history*. Podstawowym źródłem informacji o polonijnej radiofonii były wywiady. Zdobyta w ten sposób wiedza została pogłębiona i zweryfikowana metodą analizy zawartości prasy. Wyniki badań pokazały, że polonijna radiofonia, była swoistym centrum życia społecznego i kulturalnego, przynosiła potrzebne ludziom na emigracji wsparcie i poczucie wspólnoty. Ludzie pracujący w radiu to najczęściej entuzjaści, tylko niektórzy z nich posiadają dziennikarskie wykształcenie i doświadczenie zdobyte w profesjonalnych mediach, wielokrotnie finansowali oni działalność radiową z własnych oszczędności. Specyfiką organizacyjną tych programów był fakt łączenia przez ich kierowników wielu funkcji: producenta, redaktora, prezentera ogłoszeń. Brak ciągłości, który wynika z etniczności emigracji.

mgr Anna Maria Leonhard
Prasa polonijna

„Kurier Ateński”, niezależna polska gazeta wydawana w Grecji w latach 1988-2010

W okresie drugiej połowy lat 80-tych miała miejsce wielka fala uchodźców solidarnościowych, która ruszyła do Grecji w nadziei uzyskania tam wiz umożliwiających im uzyskanie ONZ-owskiego statusu uchodźców politycznych i możliwości starania się o wizę osiedleńczą w Stanach Zjednoczonych, Kanadzie czy też Australii. Republika Grecka była bowiem pierwszym krajem, który po zakończeniu stanu wojennego w Polsce otworzył swoje granice dla Polaków. Pierwsi przybywający licznie do Grecji Polacy uzyskali początkowo prężną pomoc ze strony grupy intelektualistów i dziennikarzy greckich z nieformalnej grupy „Przyjaciół Solidarności”. Stopniowo, z kraju tranzytowego, coraz częściej Grecja dla Polaków stawała się miejscem pobytu „na czas nieokreślony”. Nasi rodacy w Grecji, poza wsparciem socjalnym, najbardziej potrzebowali informacji w języku polskim. Tak narodziła się pilna potrzeba regularnego wydawnictwa, które służyłoby nie tylko informacją o wydarzeniach w Polsce i decydujących o najbliższej przyszłości Kraju: politycznych, społecznych i ekonomicznych, ale także wszelką niezbędną bytowo informacją o kraju, w którym się znaleźli. W takich to okolicznościach pojawiły się osoby mogące sprostać tej potrzebie: Tadeusz Prejsner, mający doświadczenie w druku technice offsetowej oraz dziennikarka Magdalena Szmygin, którzy rozpoczęli wydawanie „Kurier Ateńskiego”, pierwszego niezależnego polskiego tygodnika, który rozwijał się i przez 22 lata miał towarzyszyć Polakom. Historia greckiej Polonii jest żywa na kartach tygodnika, który rozpoczął działalność w skrajnie trudnych warunkach, w czasie, gdy rosnąca diaspora polska nie posiadała już możliwości uzyskania legalizacji pobytu, natomiast z drugiej strony przy cichej zgodzie miejscowych władz miała możliwość znalezienia zarobku w szarej strefie gospodarki. Tygodnik nieustannie ewoluował, odgrywając coraz większą rolę w środowisku, poszerzając krąg odbiorców, ale i reklamodawców pozwalających rozwijać się gazetce, a także poszerzając gamę tematów i zagadnień, wzbogacając zawartość, technikę, poruszane zagadnienia oraz nawiązując coraz ściślejszą współpracę z instytucjami polskimi. W 1996 roku wydający wówczas „Tygodnik Ateński” Andrzej Jenczelewski wraz ze wspierającym wydawnictwo od jego pierwszych chwil dziennikarzem greckim, Theodorosem Benakisem, zalegalizowali tygodnik „Kurier Ateński”, który odtąd - jako w pełni profesjonalne media - zyskał możliwość lobbingu w zakresie wspierania polskich interesów w Atenach, pełnego uczestniczenia w oficjalnych wydarzeniach medialnych, akcjach społecznych, kulturalnych czy charytatywnych, równocześnie wspierając polskie szkolnictwo w Grecji i szeroko pojętą współpracę grecko-polską. Tysiące wywiadów, reportaży, relacji na kartach tygodnika oddaje koloryt życia Polaków w Grecji, ich problemy, sukcesy, oraz maluje bogate tło

ponad dwóch dekad polonijnego życia w Helladzie i stanowi fascynującą lekturę dla historyków, dyplomatów, socjologów, czy ekonomistów, wszystkich, których interesują problemy migracji a wreszcie także fascynatów Grecji.

mgr Renata Lesiakowska
Instytut Pamięci Narodowej

Afrykańskie inicjatywy ewangelików Królestwa Polskiego drugiej połowy XIX wieku: stacja misyjna „Polonia” wyprawa Stefana Szolc-Rogozińskiego

Referat ma na celu przedstawienie mało znanych afrykańskich inicjatyw podejmowanych przez ewangelików żyjących w zaborze rosyjskim. Inicjatywy te to stworzenie w Transwalu (obecnie RPA) stacji misyjnej „Polonia” oraz wyprawa Stefana Szolc-Rogozińskiego (luteranina) do Kamerunu. Przyjęto hipotezę, że ich podjęcie wynikało z podzielenia przez polskich ewangelików idei rozpowszechnionych w rozwiniętych społeczeństwach europejskich oraz Stanach Zjednoczonych, tj. idei misyjności kościołów protestanckich, cywilizacyjnego posłannictwa Europejczyków, kolonizacji. Badaniu poddano źródła opisowe: prasę ewangelicką i ogólnopolską, prace S. Szolc-Rogozińskiego, twórczość jego żony. Zastosowano typowe metody ich krytyki i interpretacji. Wnioski z badań potwierdziły postawioną hipotezę. Wyprawa do Kamerunu stanowiła próbę włączenia Polaków do „wyścigu kolonialnego”, a stacja misyjna „Polonia” stanowiła jedną (najważniejszą?) z form prowadzenia szeroko rozumianej działalności misyjnej.

mgr Monika Janusz-Lorkowska
Uniwersytet Warszawski

Liczne polonika w Austrii. Komunikat z kwerendy wstępnej, jako głos w dyskusji o możliwych kierunkach w poszerzaniu zasobów PBC

Bezpośrednie kontakty Polski z Wiedniem charakteryzują się wielowiekową tradycją, dokumentowaną systematycznie od czasów Jagiellonów. W wiekach XVIII i XIX udział Polaków w życiu kulturalnym i politycznym monarchii Habsburskiej (wśród nich np. Józef hr. Ossoliński, przedstawiciele wiedeńskiej linii książąt Czartoryskich czy Karol hr. Lanckoroński), był tak istotny, że mówiło się wręcz o „polskim Wiedniu” (Taborski, 2001). Miasto było celem wędrówek nie tylko polskiej arystokracji i ziemiaństwa, ale także ludzi trudniących się handlem. W latach 80. XIX w. tylko w Wiedniu i okolicach mieszkało ok. 30 tys. Polaków. W XX w. okresem wielkiego napływu polskich emigrantów były lata 80. Obecnie Polacy stanowią w Austrii 40-tysięczną grupę etniczną (Nowak, Bernacka, Riedel, 2012). Polonika w Austrii są więc niezwykle liczne, a próba tworzenia ich bibliografii w różnych kategoriach tematycznych i temporalnych podejmowało się już wielu polskich badaczy - Jerzy Gaul stworzył rejestrację poloników z lat 1848-1918 w archiwach obu izb parlamentu wiedeńskiego (Reichsrat, Abgeordnetenhaus), Bogusław Dybaś i Anna Ziembewska opisywali dokumenty potwierdzające działalność Karola Lanckorońskiego w Wiedniu i jego spuściznę rękopiśmienną, bazy danych o źródłach dotyczących historii Polski i Polaków, które zachowały się w Austrii, od 2007 r. prowadzą naukowcy pracownicy i współpracownicy Stacji PAN w Wiedniu. Cenne dokumenty, ciągle nieopisane i nieutrwalone w postaci zapasowych kopii, znajdują się w prywatnych zbiorach Polaków w Austrii (np. w archiwach rodziny Ledóchowskich), nie są też znane szeroko, ani obecne w bibliotekach, inicjatywy takie, jak przetłumaczenie wybranych wierszy Juliana Tuwima na język niemiecki (niektóre po raz pierwszy) przez uczniów Szkoły Polskiej w Wiedniu, co zostało wydane drukiem, w niewielkim nakładzie, w tomiku *Ausgewählte Gedichte von Julian Tuwim*. Ponadto w Austrii ukazuje się kilkanaście polonijnych czasopism i internetowych portali informacyjnych, z których najbardziej znane to „Polonika”, „Żongler” i „Jupiter”. Pierwszy z tytułów ma największy zasięg, wydania drukowane i internetowe, ukazuje się w języku polskim, oraz w części w niemieckim, i jest najdłużej ukazującym się w Austrii regularnie polskim periodykiem. Które z tego typu poloników mogłaby udostępniać Polonijna Biblioteka Cyfrowa...?

dr Elżbieta Nowosielska
Polska Akademia Nauk

*Informacje o prasie emigracyjnej w „Gazecie Polskiej w Brazylii” i „Polaku w Brazylii”
(do roku 1918)*

Pomimo tego, że istnieje już kilka bibliografii i opracowań omawiających najstarsze dzieje prasy polskiej w Brazylii (np. prace Jana Pitonia, Władysława Wójcika czy Kazimierza Głuchowskiego), to wciąż pozostaje wiele „białych plam” w dziejach tamtejszych gazet. Dodatkowe informacje na temat życia redaktorów, konfliktów pomiędzy poszczególnymi redakcjami czy wzmianki na temat pism, których egzemplarze nie zachowały się do czasów obecnych, można znaleźć na łamach „Gazety Polskiej w Brazylii” i „Polaka w Brazylii”, których roczniki udostępniono m.in. w Polonijnej Bibliotece Cyfrowej. Referat będzie stanowił próbę. Zaprezentowania, jakiego rodzaju wiadomości można oczekiwać z takiego źródła i w jaki sposób poszerzają one wiedzę o życiu ówczesnej Polonii.

Podstawą źródłową wystąpienia będą materiały dotyczące pism emigracyjnych i polonijnych zebrane podczas opracowywania kolejnej części Bibliografii historii Polski XIX i XX w. poświęconej prasie emigracyjnej w latach 1865-1918.

dr Dorota Pietrkiewicz
Uniwersytet Warszawski

Santa Rosa - przybrana ojczyzna

W referacie poruszone zostaną zagadnienia związane z utworzeniem i funkcjonowaniem osiedla Santa Rosa, przybranej ojczyzny dla polskich uchodźców, którym udało się opuścić Związek Sowiecki. W Santa Rosa zorganizowano sprawnie działający system edukacyjno-wychowawczy (od przedszkolnego, po edukację zawodową), dobrze funkcjonującą służbę zdrowia (niosącą pomoc nie tylko Polkom, ale również mieszkającym w najbliższej okolicy Meksykanom), dużą bibliotekę oraz atrakcyjne tereny rekreacyjno-sportowe. Polscy uchodźcy utrzymywali i pielęgowali kontakty oświatowe, kulturalne i wychowawcze z okoliczną ludnością. Osiedle odwiedzane było przez działaczy emigracyjnych, dziennikarzy polonijnych, a także przedstawicieli władz meksykańskich. Posiadało ono własną autonomię, państwo meksykańskie nie ingerowało ani w sprawy administracyjne, ani wewnętrzne - obowiązywały w nim polskie normy i zwyczaje.

mgr Zuzanna Przybysz
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

*Charakterystyka słowotwórstwa polszczyzny Polonii brazylijskiej na materiale językowym z
tygodnika „Lud” z lat 80. XX wieku*

Język Polonii brazylijskiej to ciekawy materiał badawczy[^], ponieważ wiele członków tej grupy nadal mówi w języku polskim w domu, mimo że są często szóstym, siódmym pokoleniem emigrantów z Polski. Badania wskazują, że język potomków, którzy emigrowali do innego kraju wymiera zazwyczaj w trzecim pokoleniu. W pracy przedstawiono analizy słowotwórcze wyrazów, które zaczerpnięte zostały z czasopisma Polonii brazylijskiej „Lud” z lat 80., które dostępne jest w Polonijnej Bibliotece Cyfrowej. Do badań użyte zostało narzędzie cyfrowe „Odkrywka”. Analizy dotyczyły innowacyjności słowotwórstwa języka Polonii brazylijskiej, interpretacja wyników pozwala m.in. na zauważenie wysokiej frekwencji rzeczowników odczasownikowych, zaobserwowanie funkcjonowania niektórych wyrazów w innych kategoriach słowotwórczych niż w polszczyźnie kontynentalnej.

Longina Putka

była konsul RP w Moskwie

Organizacje polonijne w Federacji Rosyjskiej - wybrane problemy i wyzwania

Istniejące analizy i opracowania naukowe dotyczące historii Polaków w Rosji (imperium Rosyjskim i ZSRR) nie wyczerpują tematu. Niedostatek materiałów oraz spisanych relacji historycznych uświadamia, że niezwykle istotne jest dokumentowanie bieżących wydarzeń z życia i działalności Polaków żyjących w Federacji Rosyjskiej. Animatorami ruchu polonijnego zawsze byli przede wszystkim przedstawiciele inteligencji. Prezentowany tekst zawiera zarys organizacji polonijnych, ich rozmieszczenie, podstawy prawne działania, strukturę, zasady funkcjonowania i utrzymywania kontaktów z Polską. Sygnalizuje tematy do opracowania, akcentuje potrzebę digitalizacji materiałów i dokumentów związanych z życiem Polaków na obczyźnie. Odnotowuje czasopisma polonijne z terenu Rosji już zamieszczone w Polonijnej Bibliotece Cyfrowej. W postulatach do instytucji, którym powinno zależeć na zachowaniu polskiego dziedzictwa narodowego, autorka zamieszcza wnioski o opracowanie systemu przesyłania do kraju i cyfrowego utrwalania materiałów dokumentujących działalność Polaków w Federacji Rosyjskiej.

prof. dr hab. Anna Reczyńska

Uniwersytet Jagielloński w Krakowie

Tradycyjne i nowe źródła do dziejów polskiej grupy etnicznej w Kanadzie pod koniec XX wieku

W dwóch ostatnich dekadach XX w. Kanada przyjęła ponad 100 tysięcy polskich imigrantów z europejskich obozów dla uchodźców, z USA, a także bezpośrednio z Polski. W referacie zostaną przedstawione przykłady emigracyjnych losów przedstawicieli tej fali, pomocy udzielanej nowo przybywającym przez żyjącą w Kanadzie polską grupę etniczną oraz aktywizacji społeczności polonijnej pod wpływem wydarzeń i przemian zachodzących w Polsce. Zwrócona zostanie również uwaga na skutki wymienionych wcześniej zjawisk i procesów, które dodatkowo splotły się ze zmianą generacyjną wśród polonijnych działaczy. Źródła do tej szerokiej problematyki można znaleźć w kanadyjskich archiwach, opublikowanych pamiętnikach oraz w polskojęzycznej prasie. Dostęp do większości tych zasobów - z różnych powodów - nie jest łatwy. Ciekawych materiałów dostarczają też źródła internetowe: blogi, strony polonijnych organizacji, a zwłaszcza publikacje zamieszczane wyłącznie w sferze wirtualnej. Niestety wiele z tych ostatnich ostatnio znika lub przestaje być dostępne. Warto je utrwalić.

mgr Renata Rokicka

Uniwersytet Warszawski

mgr Katarzyna Jarzyńska

Uniwersytet Warszawski

„Wiarę krzewić w sercach rodaków będzie obowiązkiem naszym”. Rola i znaczenie „Gazety Polskiej w Brazylii” dla Polonii brazylijskiej w latach 1893-1914

Pierwsi Polacy pojawili się w Brazylii w 2. połowie XIX w., kiedy zaczęła się gorączka brazylijska, podczas której ponad 100 tys. rodaków osiedliło się w Ameryce Południowej. Konieczne było utworzenie środka masowej komunikacji między nimi. To zadanie przez blisko 50 lat spełniała, założona przez Karola Szulca „Gazeta Polska w Brazylii”. Celem badania jest odtworzenie sytuacji Polonii w pierwszych latach po wybuchu gorączki brazylijskiej. Materiał badawczy, na jakim się skupiono, to wybrane numery Gazety z lat 1893-1914. Przeanalizowano zmiany wyglądu czasopisma na przestrzeni lat. Wskazano główne zakresy tematyczne artykułów publikowanych na jego łamach. Dzięki analizie jakościowej treści ustalono główne obszary życia Polaków w Brazylii, ich problemy i potrzeby. Wykazano rolę czasopisma Szulca w integrowaniu się Polonii

między sobą oraz z lokalnymi mieszkańcami. Opracowanie uzupełnia lukę w badaniach nad historią Polonii brazylijskiej oraz otwiera pole do dalszych badań i dyskusji.

dr Katarzyna Seroka
Uniwersytet Warszawski

Polonijna działalność wydawnicza w Indiach w okresie II wojny światowej

W czasie wojennych wędrówek Polacy starali się prowadzić działalność informacyjno-kulturalną. Przejawem takich działań było zakładanie przez wygnańców najbardziej potrzebnych instytucji. Powstawały nie tylko kaplice i kościoły, przychodnie lekarskie, szkoły, ale również ośrodki kultury, biblioteki, stowarzyszenia kulturalne. Próbowano wydawać biuletyny, broszury, inne druki. Nie inaczej było w Indiach. Polacy przebywający w tak odległym i odmiennym geograficznie i cywilizacyjnie miejscu potrzebowali przede wszystkim kontaktu z rodzimą kulturą i językiem, jednocześnie widzieli korzyść z edukowania i informowania lokalnych mieszkańców o swoim ojczystym kraju. W okresie II wojny światowej najlepiej służyła temu działalność wydawnicza. Polacy rozpoczęli więc trudną pracę nad przygotowaniem i wydawaniem czasopism i książek skierowanych z jednej strony do Polaków, z drugiej zaś informujących Hindusów o Polsce. W referacie omówione zostaną największe inicjatywy wydawnicze tego okresu.

dr hab. Monika Siama-Salmon
Université de Rennes

Projekt Pologne-France Héritage a społeczne archiwa polonijne w północnej Francji

Celem niniejszego wystąpienia jest postawienie pytania, w jakim zakresie inicjatywy organizacji pozarządowych wśród francuskiej Polonii mogą być alternatywą bądź kontynuacją badań nad archiwami prowadzonymi w tym regionie, we współpracy z polskimi instytucjami naukowymi, takimi jak PBC. Od zakończenia prac digitalizacyjnych nad prasą polonijną w kolekcjach Uniwersytetu w Lille, jak również badań prowadzonych równolegle przez pracowników Katedry Studiów Polskich w latach 2010-2019 nad listami polskich «krowiarek» pracujących we Francji w latach 30-tych XX wieku, czy też inwentarzem polonijnych weksyliów, badania naukowe na tym terenie dość znacząco osłabły. W kontekście niedawnych obchodów stulecia polskiej emigracji zarobkowej we Francji (1919-2019), chciałabym przedstawić genezę, założenia, cele oraz metodę pracy nad zbiorami pochodzącymi ze społecznej zbiórki dokumentacji fotograficznej (w 2020 r.) i archiwów prywatnych (2021 r.) zainicjowanej przez Porozumienie Organizacji Polonijnych pn. Francji (Collectif Polonia Hauts-de-France) i dyrekcję regionalną francuskich Archiwów Państwowych w ramach wieloetapowego projektu Polonia-France Heritage, którego jestem naukowym koordynatorem.

dr Krzysztof Smolana
Uniwersytet Warszawski

Dziedzictwo kulturowe polskie w Ameryce Łacińskiej

Próba przedstawienia stanu polskiego dziedzictwa kulturowego (archiwa, biblioteki, obiekty muzealne) w Ameryce Łacińskiej, ich problemów oraz możliwości ich ratowania.

dr Izabela Stąpor
Uniwersytet Warszawski

Rola repozytoriów cyfrowych w badaniach filologicznych (na przykładzie słownictwa polonijnego w Brazylii)

Głównym celem referatu będzie charakterystyka leksyki Polonii brazylijskiej i pokazanie roli, jaką odgrywają repozytoria cyfrowe we współczesnych badaniach filologicznych.

Podstawa materiałowa zaprezentowana w wystąpieniu - słownictwo z gazet polskich wydawanych w Brazylii w latach 1893-1941 - pochodzi ze zbiorów Polskiej Biblioteki Cyfrowej. Materiały te jeszcze kilka lat temu były niedostępne i nieznane językoznawcom z Polski. Dzięki repozytorium możemy prowadzić wiarygodne i wieloaspektowe badania języka polskiego poza granicami kraju.

W badaniach wykorzystano metodę kontrastu wypracowaną przez Zespół Badań Językowych Środowisk Polonijnych IJP UW. Polega ona na analizie języka polonijnego w konkretnej zbiorowości (w Brazylii) i pozwala na wyodrębnienie zespołu cech kontrastowych wobec dwóch podstaw: języka polskiego i języka portugalskiego w wariacie brazylijskim.

Z dotychczasowych analiz wynika, że typowymi zjawiskami w języku polonijnym są: adaptacja leksemów obcego pochodzenia (np. adaptacja fonetyczna, adaptacja słowotwórcza), derywacja polonijna (formowanie wyrazów polonijnych od podstaw obcojęzycznych) i cytaty leksykalne z języka kraju osiedlenia.

dr Katarzyna Stukus-Hanik
Podkarpacki Urząd Wojewódzki

Rola prasy, telewizji i radia w propagowaniu polskiej kultury w Wilnie w latach 1991-2004

W wyniku przemian, jakie zachodziły w ZSRR pod koniec lat 80., media działające w poszczególnych republikach zyskiwały coraz większą swobodę. Tak było też w przypadku Litwy. Upadek cenzury, możliwość otwartego wyrażania własnych poglądów oraz łatwy dostęp do informacji zaowocowały powstaniem nowych tytułów prasowych, prywatnego radia oraz powszechniejszego dostępu do polskiej telewizji. Ułatwiło to litewskim Polakom nie tylko pozyskiwanie różnorodnych informacji płynących z Macierzy, ale przede wszystkim korzystnie wpłynęło na zwiększenie poprawności języka polskiego używanego na co dzień. Celem artykułu jest pokazanie wpływu, jaki rozwój mediów wywarł na życie kulturalne Polaków na Litwie w latach 1991-2004. Przy opracowaniu zastosowano następujące metody badawcze: bezpośredniego ustalania faktów, porównawczą oraz indukcyjną. Warto zauważyć, że istnieją czynniki łączące ze sobą ludzi, którzy utożsamiają się z jednym narodem i kulturą, wśród nich szczególne miejsce zajmuje język.

dr Jolanta Ślęzak-Gotkowska
Uniwersytet Rzeszowski

Archiwum Centrum Polonijnego Uniwersytetu Rzeszowskiego - zasoby, perspektywy rozwoju, digitalizacja

Archiwum Centrum Polonijnego UR (ACP) zostało utworzone w 2014 r. Celem referatu jest zaprezentowanie zbiorów ACP, omówienie perspektyw jego rozwoju oraz prowadzonych przedsięwzięć, mających na celu digitalizację i upowszechnianie zasobów.

W pierwszej części referatu zaprezentowany zostanie, unikatowy w skali światowej, zasób ACP, w którego skład wchodzi 6 zespołów archiwalnych. Najcenniejsze z nich to materiały związane ze Światowymi Festiwalami Polonijnych Zespołów folklorystycznych (ŚFPZF), od 1969 r. po rok 2019, Dziecięcymi Festiwalami Polonijnych Zespołów Folklorystycznych, materiały przekazane przez Zespół Polskich Tańców

Ludowych „Wesoły Lud” z Chicago, archiwum rodziny Stalów - działaczy polonijnych z Belgii, aktywnych na polu zarówno politycznym jak i kulturalnym (rodzina uczestniczyła m.in. w ustanowieniu ŚFPZF). Druga część wystąpienia poświęcona zostanie omówieniu wyników projektu ScenaPolonijna.pl, który ma na celu upowszechnienie i digitalizację zasobu ACP oraz gromadzenie kolejnych materiałów dokumentujących życie kulturalne Polonii i Polaków za granicą.

mgr Beata Śliwińska

Archiwum Państwowe w Opolu

Nieoczywisty potencjał archiwów na przykładzie Archiwum Państwowego w Opolu

Teza - archiwa dysponują nieoczywistym potencjałem dóbr kultury. Rozwinięcie - zasoby archiwów są częściowo zeskanowane i dostępne na portalu Szukaj w Archiwach <https://www.szukajwarchiwach.gov.pl/>, m.in. cyfrowe kopie archiwaliów, fotografii, map, dokumentów pergaminowych czy spuścizn. Katalog biblioteczny KOHA <https://biblioteka.archiwa.gov.pl/cgi-bin/koha/opac-main.pl> odsyła do książek, katalogów wystaw i obszernego zbioru prasy polskiej czy Polski dotyczącej, np. wydawanej w języku niemieckim w XVIII-XIX w.: „Amtsblatt der Regierung zu Oppeln” czy „Oppelner Zeitung”. Bogactwem dokumentów archiwalnych jest strona <http://www.powstancyslascy.pl/> (zwyciężyła w plebiscycie na Wydarzenie Historyczne 2019 roku). Projekt <https://archiwarodzinne.gov.pl/> jest zachętą do poszukiwań genealogicznych oraz przekazywania do archiwów pamiątek rodzinnych. Uwrażliwia na piękno historii Polski. Zasób Archiwum Państwowego w Opolu pozwala sięgnąć do dokumentów ukazujących łączność Polaków w kraju z Polakami zagranicą, np. w projektach „Ocalona pamięć wspólnoty” <https://polskiearchiwa.eu/ocalona-pamiec-wspolnoty> czy Natio Polona <https://natiopolona.eu/>. To nieocenione źródło wiedzy, wykorzystywane do popularyzacji historii regionu i Polski, m.in. podczas Nocy Muzeów, Nocy Kultury czy Europejskich Dni Dziedzictwa. 29 marca br. odbyła się debata online pt.: „Dziedzictwo online. Co, dla kogo i dlaczego w tylu miejscach” w ramach inauguracji portalu Centrum Archiwistyki Społecznej zbioryspoleczne.pl. Partnerami były Archiwa Państwowe i Biblioteka Narodowa. Wniosek - „wiele ścieżek, jeden cel: gromadzenie i ochrona dziedzictwa, jedność w wielości”. Projekty cyfryzacji dóbr kultury ukazują piękno naszej historii, generując nowe pomysły i angażując do współpracy różne instytucje kultury, także te z nieoczywistym potencjałem - jak Archiwum Państwowe w Opolu.

Elisabeth Walle

Bibliothèque Nationale de France

Biblioteka cyfrowa „Francja-Polska”: dziś i jutro

W lutym 2018 r. w salonach merostwa Nancy odbyła się uroczysta inauguracja biblioteki cyfrowej „Francja-Polska” opracowanej przez francuską Bibliotekę Narodową (BnF), przy współudziale Biblioteki Narodowej w Warszawie oraz wielu prestiżowych instytucji z Polski i Francji. Należy ona do kolekcji „Wspólne dziedzictwo” stworzonej przez Bibliotekę Narodową Francji (BnF) w ramach międzynarodowej współpracy cyfrowej między bibliotekami. Celem tego przedsięwzięcia jest zobrazowanie wielowiekowych i wielopłaszczyznowych związków polsko-francuskich poprzez zdygitalizowane zbiory pochodzące z BnF i instytucji partnerskich. Aktualnie biblioteka ta zawiera ponad 4000 różnorodnych dokumentów (rękopisy, druki zwarte, ryciny, mapy etc.) i ok. 30 artykułów w wersji francuskiej i polskiej w wolnym dostępie. Nie jest to projekt zamknięty, ale wciąż jest wzbogacany o nowe tematy i dokumenty, tym bardziej, że wiele nowych instytucji przygotowuje się do podjęcia współpracy w tym zakresie.

dr hab. Krzysztof Wasilewski
Politechnika Koszalińska

Prasa polonijna w Chronicling America i innych projektach digitalizacji prasy etnicznej w USA

Tematem wystąpienia będzie analiza ilościowa i jakościowa procesu digitalizacji prasy polonijnej w ramach federalnego projektu Chronicling America oraz pozostałych inicjatyw nakierowanych na digitalizację prasy etnicznej w Stanach Zjednoczonych. Porównując cyfrowe zasoby polskiego czasopiśmiennictwa z tytułami wydawanymi przez inne grupy etniczne zamieszkujące USA, będzie można wskazać zalety i ograniczenia projektów realizowanych przez amerykańskie instytucje. Podstawowe pytanie badawcze będzie zatem dotyczyło przesłanek, które stały za uwzględnieniem lub nie danego tytułu w procesie digitalizacji. Analiza projektów realizowanych przez amerykańskie instytucje pozwoli także ocenić stopień digitalizacji prasy polonijnej w USA realizowany przez rodzime instytucje.

dr Anna Wiśniewska-Grabarczyk
Uniwersytet Łódzki

„Informator Polski” - 30 lat polskiego głosu w Królestwie Danii

W wystąpieniu przybliżę „sylwetkę” „Informatora Polskiego” - kwartalnika społeczno- kulturalnego, wydawanego w Danii od 1992 r. Jest to ważne pismo polonijne, od lat kształtujące tożsamość kulturową Polaków, którzy związali swoje osobiste lub zawodowe życie z ojczyzną Karen Blixen.

Materiał źródłowy stanowią archiwalne i bieżące numery pisma, jak również wywiady z Redaktorem Naczelnym oraz Współpracownikami i Czytelnikami periodyku, który w 2021 r. został uhonorowany Nagrodą im. Macieja Płazińskiego w kategorii „redakcja medium polonijnego”.

Celem wystąpienia jest pokazanie pisma w historycznym przekroju (co zostanie zrealizowane dzięki analizie wszystkich numerów periodyku oraz rozmowom z twórcami magazynu) oraz pokazanie roli, jaką odgrywało i odgrywa dla lokalnej społeczności (co zostanie pokazane dzięki rozmowom z Czytelnikami).

mgr Tomasz Wolff
Redakcja „Głosu. Gazety Polaków w Republice Czeskiej”

Jak rozwijać nowoczesne środki przekazu w gazecie o ponad 70-letniej tradycji? Na przykładzie „Głosu. Gazety Polaków w Republice Czeskiej”

1 stycznia 2018 roku, po ponad 70 latach istnienia, gazeta Polaków w Republice Czeskiej zmieniła nazwę. „Głos Ludu” został zastąpiony przez „Głos”. Nacisk jeszcze bardziej został położony na internet i social media. Jak budować nową markę, jednocześnie nie zatracając tak długiej historii?

mgr Anita Zawisza
Uniwersytet Warszawski

Rola „Kuriera Ateńskiego” w zachowywaniu tożsamości kulturowej Polonii w Grecji po 1989 r. Wybrane przykłady

„Kurier Ateński” - pismo wychodzące od 1988 roku, pełniło funkcję łącznika pomiędzy Polonią grecką w Atenach a rodzimym domem - Polską. Pismo informowało o najważniejszych wydarzeniach z Polski: politycznych, gospodarczych, kulturalnych czy społecznych. Dla niektórych stanowiło jedyne źródło najświeższych informacji na temat sytuacji na ziemiach polskich, jak i na greckiej emigracji. O czym pisano, dyskutowano na łamach „Kuriera Ateńskiego”? Jaką rolę odgrywał „Kurier Ateński” w zachowywaniu

tożsamości kulturowej Polaków na ziemiach greckich? I czy w ogóle można stwierdzić, że „Kurier” uczestniczył w tym procesie?

mgr Krzysztof Ziomek

Biblioteka Naukowa PAU i PAN w Krakowie

Funkcja organizacyjna prasy polonijnej w Brazylii 1892-1920

Pośród licznych funkcji pełnionych przez prasę etniczną - obok informacyjnej, postawotwórczej, kulturowej czy opozycyjnej - swoim znaczeniem wyróżnia się funkcja organizacyjna, którą należy rozumieć w dwojaki sposób: 1) jako pośredniczenie w tworzeniu oraz funkcjonowaniu rozmaitych stowarzyszeń oraz 2) inicjowanie wspólnych przedsięwzięć diaspory, niezależnie od wspomnianych powyżej towarzystw. Na łamach prasy polonijnej w Brazylii przełomu XIX/XX w. funkcja organizacyjna objawiała się z dużym natężeniem ze względu na podkreślanie potrzeby zrzeszania się w towarzystwach - zwłaszcza o profilu oświatowym - przez wszystkie czołowe czasopisma. Należy pamiętać, że współzałożycielem pierwszej organizacji polonijnej w Brazylii, Towarzystwa im. Tadeusza Kościuszki w Rio de Janeiro (1890 r.), był Sebastian Edmund Woś-Saporski, określany mianem ojca polskiej imigracji w Brazylii. Sprawozdania z działalności tego oraz innych stowarzyszeń pojawiały się następnie na łamach współredagowanej przez Wosia-Saporskiego „Gazety Polskiej w Brazylii”. Dynamiczny rozwój organizacji polonijnych datuje się jednak od przybycia do Brazylii Stanisława Kłobukowskiego, któremu nadano z kolei tytuł ojca towarzystw polonijnych w Brazylii. Redagowany m.in. przez Kłobukowskiego „Polak w Brazylii” propagował zakładanie wspólnych czytelni, kooperatyw rolniczych czy kółek młodzieży. Czasopismo patronowało również paru mniej czy bardziej udanym projektom, jak Związek Narodowy Polski w Ameryce Południowej czy Towarzystwo Szkoły Ludowej. To ostatniej od 1913 r. dysponowało też własnym organem prasowym pod nazwą „Szkolnictwo Polskie”. Nie należy przy tym zapominać o zaangażowaniu innych tytułów w sprawy organizacji społeczeństwa polonijnego, m.in. „Związkowiec”, w przypadku którego nazwa odwołuje się do Związku Zrzeszeń Polskich w Rio Grandę Do Sul. Abstrahując od propagowania działalności towarzystw, czasopisma polonijne również same organizowały działalność miejscowej społeczności, m.in. zbierając w 1909 r. datki na Dar Narodowy w związku z budową Pomnika Grunwaldzkiego w Krakowie czy organizując pomoc dla kraju osiedlenia w dobie Wielkiej Wojny. W opracowaniu problematyki wykorzystane zostaną źródła historyczne nie tylko w postaci prasy polonijnej z wspomnianego okresu, ale także źródła drukowane, zwłaszcza relacja z podróży po Brazylii Stanisława Kłobukowskiego czy memuarystyka Sebastiana Edmunda Wosia-Saporskiego oraz Stanisława Warchałowskiego.